

RISOM NA POMOČ Z DOSELITVIJO NOVIH OSEBKOV

// Lan Hočevar, Miha Krofel

EVRAZIJSKEGA RISA
(*Lynx lynx*) so v sklopu projekta LIFE Lynx pripeljali v Slovenijo leta 2018.

foto: **Miha Krofel**

Leto 1908: na Štajerskem ustreljen evrazijski ris (*Lynx lynx*). Za tisti čas nič nenavadnega, a vendar je bil ta ris zadnji na območju Slovenije, kar je pomenilo, da je pri nas vrsta izumrla. Razlogov za izumrtje je bilo več, glavna pa sta zagotovo prekomeren lov nanj kot tudi na njegove glavne plenske vrste, srnjad in jelenjad, ter prekomerno izsekavanje gozdov.

PREGLED ZGODOVINE RISA V SLOVENSKEM PROSTORU

V preteklosti so velike zveri veljale za škodljivce, zato so jih lahko ljudje brez večjih omejitev ubijali, za ustreljene živali so celo ponujali visoke denarne

nagrade. A vendar se je z leti odnos ljudi do velikih zveri počasi začel spreminjati. Vse bolj so spoznavali, da imajo velike zveri pomembno vlogo v naravi ter da so pomemben del gozdnih ekosistemov, javnost pa je postala vedno bolj kritična do iztrebljanja živalskih vrst. Skok v leto 1973: šest risov, pripeljanih iz slovaškega Rudogorja, po več kot 60 letih ponovno raziskuje gozdove na območju Slovenije. Risi so bili spuščeni iz karantenske obore v Kočevskem Rogu. Ta naselitev še danes velja za zelo uspešno naravovarstveno dejanje v Evropi. Takrat so slovenski lovci na pobudo lovskega gosta iz Švice, Karla Webra, in finančno pomočjo naravovarstvenikov pripeljali šest risov, kar je bilo takrat označeno kot precej kontroverzna dejanje, saj so bile zveri v tem času v mnogih krogih še vedno precej nepriljubljene in na splošno predstavljene v zelo slabi luči.

Risi so se v desetih letih razširili po Dinaridih in pa tudi v Alpe, populacija se je hitro širila in dosegla vrhunec nekje sredi 90. let. Po tem obdobju so se v začetku novega tisočletja pri risu začele opažati vedno večje težave, saj se je krivulja rasti populacije hitro obračala navzdol. Razlogov za upad populacije je bilo več, eden ključnih pa je bila zagotovo visoka stopnja parjenja v sorodstvu. Sorodnost je prišla tako daleč, da sta si bila v povprečju dva naključna risa iz Dinaridov na genetskem nivoju med seboj bolj sorodna, kot če bi imela iste starše. To pa prinaša vrsti različne težave, pri risih se te najbolj kažejo v nižji stopnji preživetja risjih mladičev, večji dovzetnosti za bolezni in različnih telesnih deformacijah. Po letih raziskovanja vrste in spremljanja

Romunska terenska ekipa opravlja biometrične meritve na risu Doruju takoj po odlovu v škatlasto past.

foto: **Lan Hočevar**

upada populacije je bilo jasno, da bi ris pri nas brez pomoči človeka ponovno izumrl. Izguba te največje evropske mačke v naravi bi bila za današnji čas »katastrofa« tako za človeško družbo kot tudi za gozdni ekosistem, saj ris kot vrhovni plenilec pomembno vpliva na populacijo svojega plena, kar je pri nas srnjad. Poleg tega vpliva tudi na zdravje populacije srnjadi, ko selektivno pleni osebkve v slabši fizični kondiciji. Ris ima tudi vlogo krovne vrste za dinarski gozdni ekosistem, zato z varovanjem njega varujemo tudi naravno okolje, v katerem živi, kar je koristno za mnoge živalske in rastlinske vrste.

STANJE DANES

Zaradi omenjenih težav z risi pri nas se je leta 2017 začel projekt LIFE Lynx, katerega glavni cilj je doselitev novih risov iz Karpatov (Romunije in Slovaške) v Slovenijo in na Hrvaško. Doslej je bil projekt zelo uspešen, saj je bilo preseljenih sedem živali. Naloga novo naseljenih risov je, da se čim hitreje in učinkoviteje vključijo v našo populacijo in izboljšajo genetsko sliko dinarske populacije. Prvi odlovi

povrgla mladiča, ki so ga raziskovalci poimenovali Mala, po območju Mala gora. Ris Doru si je našel svoj teritorij na območju Javornikov v Sloveniji, vendar smo v začetku leta 2020 izgubili njegov signal. Letošnje leto je bilo še bolj uspešno, saj je bilo v Slovenijo in na Hrvaško skupno preseljenih še pet samcev: Katalin, Pino, Maks, Alojzije in Boris. Od teh se v Sloveniji trenutno zadržujeta Maks in Katalin, in sicer na območju Menišije, Rakitne in Logaške planote, risa Boris in Alojzije pa sta na Hrvaškem. Alojzije je že vzpostavil svoj teritorij na južnem Velebitu, medtem ko Boris območje, kjer se bo ustalil, še vedno išče. Ovratnica risa Pina je prenehala z delovanjem kmalu po izpustu v severnem Velebitu, zato žal ne vemo, kje je ta samec.

V sklopu projekta se poleg naselitev opravljajo tudi številne druge aktivnosti. Ena izmed pomembnih je ozaveščanje javnosti in vključevanje ljudi iz lokalnih okolij v projekt. Vzpostavili smo lokalne posvetovalne skupine, sestavljene iz ljudi, ki jih ris zanima in so z njim povezani. Že tretje leto zapored poteka tudi monitoring risa na nacionalni ravni,

DINARSKI GOZDOVI
Slovenije so idealen življenjski prostor za velike zveri.
foto: Lan Hočevnar

v Romuniji so se začeli v zimi 2018/2019, ko sta bila odlovljena dva samca. Poimenovali so ju Goru in Doru. Goru je bil izpuščen v Sloveniji, medtem ko je Doru svoj teritorij začel iskati na Hrvaškem v Gorskem kotarju. Risi so teritorialna vrsta, kar pomeni, da osebek aktivno brani svoje ozemlje pred osebkom iste vrste. Teritorialnost se pri risih izraža samo proti osebkom istega spola; samci med seboj tekmujejo za ozemlje s samicami, medtem ko samice med seboj tekmujejo za ozemlje, ki je bogato s hrano in ugodno za vzrejo mladičev. Zaradi tega je bilo pričakovati, da bodo izpuščeni risi nekaj časa iskali primerno območje, ki je še nezasedeno. Goru si je po nekajmesečnem iskanju vzpostavil svoj teritorij na območju Male gore na Kočevskem, kjer se je srečal z lokalno samico Tejo, ki takrat v svojem teritoriju ni imela samca. Teja je imela v tem času tudi telemetrično ovratnico, zato smo lahko natančno spremljali njeno gibanje. Goru ni potreboval prav dolgo, da se je srečal s Tejo, rezultat njunega srečanja pa se je pokazal dva meseca kasneje, ko je Teja

kjer se postavljajo foto pasti. Ker ima vsak ris unikaten vzorec kožuha, jih lahko med seboj razločujemo in prepoznavamo. Tako je bilo v lanskem letu prepoznanih okoli 20 različnih osebkov. Pomoč na terenu, kot so postavljanje kamer in iskanje risovega plena, nam nudijo tudi lovci, ki s svojimi izkušnjami veliko pripomorejo k poznavanju in ohranitvi te karizmatične vrste.

NAČRTI ZA PRIHODNOST

Prihodnje leto je cilj odloviti in v Slovenijo doseliti tudi nekaj samic, ki so še posebej potrebne za osnovanje populacije, da se bo širila dalje v alpski prostor, kjer je trenutno stanje risov zelo slabo. Dolgoročni cilj projekta in naloga naravovarstvenikov pa je, da se naša populacija poveže s populacijo v Švici in se tako omogoči stalen pretok genov. S tem bi se populacija risov pri nas ohranila tudi za prihodnje rodove, pri tem pa ne bi bilo več potrebe za nadaljnje umetne preselitve.

